

De ratio van Sargent

Auteur(s):

Fase, M.M.G.

*Onderdirecteur van De Nederlandsche Bank en hoogleraar monetaire economie aan de Universiteit van Amsterdam.***Verschenen in:**

ESB, 84e jaargang, nr. 4230, pagina 862, 19 november 1999

Rubriek:

Boekbespreking

Trefwoord(en):

macro-economie

De symbiose tussen de theorie van rationele verwachtingen en tijdreeksanalyse was te danken aan Thomas Sargent's streven naar eenheid tussen theorie en methode. En aan een onzichtbare hand?

Twee ontwikkelingen in de afgelopen kwart eeuw hebben het aanschijn van de macroeconomie in het bijzonder getekend en daarin grondige verandering gebracht. Het zijn de opkomst van het leerstuk van de rationele verwachtingen en de grote vlucht van de tijdreeksanalyse. Verwachtingen hebben vanouds een rol gespeeld in de economische theorie en de hypothese van de rationele verwachtingen werd bijna veertig jaar geleden door J.F. Muth als element in de prijstheorie gepostuleerd. De grote doorbraak van deze hypothese vond echter pas plaats in de jaren zeventig toen de feitelijke stagflatie oude (Keynesiaanse) waarheden aan het wankelen bracht en het monetarisme zich als alternatief paradigma aandiende. Toevallig of niet, tegelijkertijd herwon het oude leerstuk van de tijdreeksanalyse, destijds bijna uitsluitend voer voor mathematisch statistici, de belangstelling van bepaalde economen met drang tot theoretisch verantwoorde praktische toepassing. Beide vernieuwingen vonden elkaar, aanvankelijk vooral in het monetair debat. Deze symbiose bewerkstelligde een opzienbarende methodologische vernieuwing in de macroeconomie, die uitmondde in een verrassende verdieping van het economisch inzicht. Onderdelen van wiskundige statistiek en economische theorie werden aldus gangmakers van vernieuwing en onderlinge bevruchting.

Tien parabels

Het prachtige boek van Esther-Mirjam Sent biedt van dit algemeen dogmenhistorisch beeld een nauwgezette uitwerking aan de hand van de evolutie in het denken van één der vertegenwoordigers uit deze vernieuwingsbeweging, Thomas Sargent¹. De werkwijze die Sent volgt is even oorspronkelijk als verfrissend en doet denken aan de wereld der bijbelse parabels met een uitleg door de exegeet in beelden uit zijn/haar eigen voorstellingswereld. Tien, soms geheel verschillende, parabels vertelt Sent om toe te lichten hoe verschillend de komst van de hypothese der rationele verwachtingen historisch en methodologisch kan worden gezien. Haar tien vertellingen gaan over: 1. verdwijning van de Phillips-curve met zijn afruil tussen inflatie en werkgelegenheid; 2. beleidsresistentie dat wil zeggen rationele lieden blijven de beleidsmakers voor; 3. de kracht die uitgaat van de beschikbare econometrische technologie; 4. behoefte aan symmetrie in gedrag, dat wil zeggen: innerlijke consistentie; 5. optimale en stelselmatige verwerking van nieuw beschikbaar komende informatie; 6. endogeniseren van de verwachtingsvorming; 7. behoefte aan falsifieerbare voorspellingen; 8. noodzaak de rationaliteit terug te brengen tot juiste en realistische proporties; 9. begrenzing van gedragsparameters; 10. economisch-theoretisch verantwoorde inpassing van de vector-autoregressieve methoden.

Deze parabels zijn elk op zichzelf reeds een grondige analyse waard en geven tegelijkertijd aan dat achter de eenvoudige naam rationele verwachting een wereld van verschil en een goudmijn van meningsverschil schuilgaat. Sent baant zich hier heel verstandig een recht pad, door vier gevalstudies, of, zo men wil, thesen te presenteren. Deze thesen bezitten als leidraad de evolutie in het denken over en gebruik van rationele verwachtingen door Sargent. De door Sent gemarkeerde dogmenhistorische wegwijzers liggen achtereenvolgens rond 1970, begin jaren tachtig, in 1985 en tenslotte bij de overgang van de jaren tachtig naar die van negentig. De besproken vier casusposities betreffen respectievelijk de economische inbedding van de stochastiek, de predictie, de symmetrie-eigenschap en het leerproces. Gemeenschappelijk kenmerk van deze vier thesen is het beroep dat zij doen op moderne geavanceerde statistische methoden die op hun beurt ook stevige impulsen hebben gegeven tot precisering van de economische redenering. Want uiteindelijk gaat het bij Sargent en derhalve bij Sent om economisch inzicht en de groei daartoe.

Sargent's streven

Eenheid tussen economie en econometrie

De eerste these van Sent is dat de rationele verwachtingen Sargent de mogelijkheid hebben geboden zijn streven naar eenheid tussen economische theorieën en econometrische schattingsmethoden concreet gestalte te geven. Dat hij daarbij de neo-klassieke theorie gebruikte is volgens Sent eerder een toevallige keuze dan een bewuste en ideologisch bepaalde voorkeur geweest. Voorzover er al een ideologische overweging in het spel is geweest betrof die de wens van conceptuele integriteit tussen theorie en methode. Wat dit laatste betreft wilde Sargent, aldus Sent, een waarschijnlijkheidstheoretische inkleding van de economische theorie zonder beroep te doen op de gangbare deterministische formulering van de economen die vervolgens door de econometrist wordt aangevuld met een stochastische storingsterm. Deze is in de ogen van Sargent te zeer uiting van een ad hoc benadering die geen logische eenheid vertoont. De hypothese

van de rationele verwachting bood voor deze wenselijke integratie een doeltreffend analytisch hulpmiddel. Bovendien bewerkstelligde zij de endogenisering en economische consistentie van de verwachtingsvorming.

Eenheid tussen theorie en predictie

Sents tweede these betreft de integratie voor economische theorie en predictie. Belangrijk daarbij is dat volgens de zienswijze van de rationeel gevormde verwachtingen systematische voorspelfouten zijn uitgesloten omdat de betrokken theorie restricties kan opleggen aan de parameters van de stochastisch verdeelde vertrags- en tijdreeksmodellen. In deze zienswijze, die Sargent begon te praktiseren begin jaren tachtig, is hij in hoge mate beïnvloed door zijn toenmalige wetenschappelijke omgeving. Hij bevond zich in het brandpunt van de stochastische tijdreeksanalyse met onder andere C. Sims, L. Hansen en N. Wallace als gezaghebbende paladijnen. In dit intellectuele milieu maakte hij de sprong voorwaarts om het Keynesiaanse IS-LM model te verenigen met de rationele-verwachtingen-hypothesen en tegelijkertijd te koppelen aan de zogenaamde vector- autoregressieve of VAR-modellen.

Van macro naar micro

De derde these van dit boek is dat halverwege de jaren tachtig Sargents aandacht zich verlegde van algemeen macro-economische vraagstukken naar de micro-economische grondslagen met een nadruk op symmetrie in het gedrag van de economische agenten (of spelers). Het waren onder andere de econometristen en economen die volgens de rationele-verwachtingenzienswijze op dit gebied meer eensgezindheid ten toon gingen spreiden. Tal van voorbeelden voert Sent aan om deze bewering te staven, en daarin voeren metaforen uit de gedrags- en maatschappijwetenschappen de boventoon. Opnieuw vormen beslissingsregels ontleend aan het leerstuk van de dynamische programmering en tijdreeksmodellen de voornaamste ingrediënten voor nieuwe inzichten.

Rationele verwachtingen en kunstmatige intelligentie

Het vierde en laatste voorbeeld van Sargents intellectuele stap in zijn interpretatie van rationele verwachtingen is wat Sent aanmerkt als 'accomodating learning'. Deze beweging maakte Sargent aan het begin van de jaren negentig toen hij in het door fysici en wiskundigen gedomineerde academische milieu van Nieuw Mexico en Stanford in aanraking kwam met de informatica. Dit stimuleerde hem tot het met elkaar in verbinding brengen van zijn favoriete rationele-verwachtingen-hypothese met artificiële intelligentie en aandacht voor de ontwikkeling van de desbetreffende algorithmen. Een van de vruchten hiervan was de zienswijze van een begrensde rationaliteit waarin Sargent aansluiting vond bij soortgelijke door Herbert Simon van de Carnegie Mellon Universiteit waar Sargent eind jaren zestig ook korte tijd werkzaam was geweest ontwikkelde gedachten vanuit de gedragswetenschappen. In dat verband keerde ook de aandacht terug voor de adaptieve verwachtingen als alternatief voor de rationele-verwachtingen-hypothese.

Een onzichtbare hand

Dit is allereerst een boek over de conceptuele eenheid van de neoklassieke economie en de moderne tijdreeksen econometrie aan de hand van het rationele verwachtingen gedachtengoed van Sargent gedurende vier verschillende historische perioden. Hierdoor is het vooral een studie naar het interne proces van theorievorming en groei van wetenschap die Sents aandacht heeft. Bij Sargent waren hiervoor bepalend zijn consequente intellectuele houding jegens de hypothese van de rationele verwachtingen en zijn drang eenheid te bewerkstelligen tussen economische theorie en econometrische methoden. Bewijskracht voor zijn grondtheorieën zoekt Sargent niet bij empirische falsificatie maar bij kritische confrontatie van methode en theorie. Sent laat zien dat Sargent niet zo zeer uit was op beproeven van de theorie als wel op uitbreiding daarvan om intellectueel greep te verkrijgen op de werkelijkheid. In dit streven speelde de wisselende intellectuele omgeving waarin Sargent achtereenvolgens verkeerde een grote rol. De interessante kennistheoretische vraag in hoeverre daarmee het toeval ook betekenis heeft in het denken stelt Sent niet aan de orde in haar studie. Evenmin gaat zij in op de vraag welke algemene conclusie voor de voortgang der economische wetenschap er op grond van haar analyse kan worden getrokken. Vast staat echter voor mij dat dit een belangwekkend boek is voor belangstellenden in de meta-economie. Dat deze enigszins aan de zijlijn van de daadwerkelijke economiebeoefening staan moge een prikkel zijn ook het werk van Sargent zelf ter hand te nemen

1 E.-M. Sent, *The evolving rationality of rational expectations: an assessment of Thomas Sargent's achievements*, Cambridge University Press, Cambridge 1998, 242 blz.